

ویژگی‌های مستند رادیویی

رویا غندالی، ۱۳۹۰، ۴۴ صفحه

برنامه‌سازی در رادیو اگرچه امر ساده‌ای به نظر می‌آید، اما از آنجا که از سایر عناصر برنامه‌سازی و به‌ویژه تصویر بی‌بهره است، باید از مناسب‌ترین و اثرگذارترین کلام برای القای پیام استفاده کند و این امر شدنی نیست، مگر آنکه قالب مناسب برای انتقال هدف و پیام در نظر گرفته شود.

یکی از قالب‌های برنامه‌سازی در رادیو، قالب مستند است که متأثر از برنامه‌سازی تلویزیون، ولی متناسب با شاخص‌های برنامه‌سازی در رادیوست. این قالب که مبتنی بر واقعیت و شواهد عینی است، می‌تواند علاوه بر افزایش آگاهی و اطلاعات عموم مردم، موجب انتقال ارزش‌های زیادی به مخاطب شود و از آنجا که مبتنی بر حقایق موجود است، تأثیر لازم را بر مخاطب و شنوندگان خود بگذارد.

قالب مستند انواع متعددی دارد که مستندهای محض، گزارشی، بازسازی شده و داستانی از آن جمله‌اند. برنامه‌های مستند از آن دسته برنامه‌هایی هستند که در هر رسانه دیداری-شنیداری، علاقه‌مندان زیادی را به سمت خود جلب کرده‌اند و مخاطبان زیادی اینگونه برنامه‌ها را پیگیری می‌کنند.

مستند رادیویی، شکلی از برنامه‌هایی است که از طریق رسانه رادیو و از طریق امواج رادیویی پخش می‌شود. این برنامه که شامل مصاحبه، مباحثه و اطلاعات مبتنی بر واقعیت است، موضوعاتی همچون حوادث تاریخی، علم و مباحث علمی و حتی حوادث جاری را به سمع شنوندگان رادیویی می‌رساند.

مستند رادیویی، برنامه‌ای است که نویسندگان در اطراف موضوع مورد نظر، وقایع را بازگو می‌کند و برنامه را به‌صورت ترکیبی از صداهای شاهد، نقل و قول‌ها، موسیقی و افکت تنظیم می‌نماید.

نویسنده مستند می‌خواهد و باید وقایع کهن، نو و تازه را بیان کند و آگاهی مردم را نسبت به تاریخ و حساسیت آنها را نسبت به زمان حال افزایش دهد. برنامه مستند باید انعکاسی کوتاه و در عین حال متنوع از موضوع مربوطه باشد.

در تعریف دیگری از مستند رادیویی اشاره می‌شود که این نوع از مستند، برنامه‌ای است که به‌طور عمیق به یک موضوع می‌پردازد و معمولاً ترکیبی از

تفسیر موضوع و تصویر ذهنی است که برای شنونده خلق می‌کند. بعضی از مستندهای رادیویی، به‌ویژه آنهایی که دارای موسیقی و قطعات نمایشی هستند، شبیه نمایش رادیویی‌اند، اما در آنها از عنصر خیال استفاده نمی‌شود (غیرواقعی نیستند) و برگرفته از گزارش‌های خبری هستند. با وجود شباهت‌های ساختاری رادیو و تلویزیون، انواع شناخته‌شده مستند رادیویی به قرار زیر است:

۱. مستند محض: مستند محض در رادیو به مستندی گفته می‌شود که از متن، گفتار، موسیقی و افکت تشکیل شده است. متن، نوشته‌ای است که متناسب با موضوع برنامه به نگارش درمی‌آید و برای توضیح هرچه بیشتر موضوع و بحث مورد نظر، استفاده می‌شود. متن برنامه از سوی گوینده، خواننده یا روایت می‌شود. بخش دیگری که می‌تواند برنامه را تکمیل کند، گفتار است که از سوی کارشناس یا کارشناسان برنامه بیان می‌شود. گفتار، توضیحی است که کارشناسان درباره موضوع تعیین‌شده برنامه ارائه می‌کنند. استفاده از متن و گفتار در کنار هم نمی‌تواند خالق یک برنامه مستند باشد، بلکه در کنار آن دو، استفاده صحیح از موسیقی و افکت مرتبط نیز می‌تواند به تولید یک اثر مستند بینجامد. در بسیاری موارد، استفاده از صدای شاهد موجود در محیط و مرتبط با موضوع، جایگزین افکت‌های موجود در آرشیو می‌شود.

بنابراین، یک اثر مستند محض، از متنی که از سوی گوینده، روایت یا خواننده می‌شود؛ گفتار مبتنی بر نظرها و آرای کارشناسان؛ افکت؛ صدای شاهد و موسیقی فاصله مناسب و مربوط، تشکیل می‌شود.

۲. مستند گزارشی: در این نوع مستند از گزارش زنده گزارشگری که در صحنه حاضر است، استفاده می‌شود. در مستند گزارشی علاوه بر آیتم گزارش، آیتم‌هایی همانند گفتار، افکت و صدای شاهد و زنده به‌کار گرفته می‌شوند.

۳. مستند بازسازی: یکی از انواع مستندها، مستند بازسازی شده است که رخدادها و حوادث گذشته را بررسی می‌کند. در این نوع مستند، نویسندگان یا مستندساز در اطراف موضوع مورد نظر وقایع مربوط به موضوع مورد نظر را بازگو می‌کند و برنامه را به‌صورت ترکیبی از صداهای شاهد، نقل‌قول‌ها، موسیقی و افکت تنظیم می‌نماید. در این برنامه نویسنده می‌خواهد و باید وقایع کهن، نو و تازه را بیان کند و آگاهی مردم را نسبت به تاریخ و حساسیت آنها را نسبت به زمان حال افزایش دهد.